

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
ISTORIJOS KATEDRA

Dovilė Urbanavičiūtė

Vlado Jakubėno pasisakymai išeivijos kultūros klausimais

Referatas

Kaunas, 2016

ĮVADAS

Darbo tyrimo aktualumas. Vladas Jakubėnas buvo žymus XX a. moderniosios muzikos kūrėjas, publicistas bei garsus muzikos kritikas. Jis rašė apie kolegų kūrybinius pasiekimus, muzikos aktualijas.¹ Pažymėtina, jog kultūra užėmė svarbią vietą išeivijos gyvenime, todėl Vlado Jakubėno pasisakymus išeivijos kultūros klausimais buvo itin įdomu sužinoti. Išskirtina tai, jog dauguma V. Jakubėno pasisakymų išeivijos kultūros klausimais buvo orientuoti į muzikos sritį. Muzika yra svarbi kultūros dalis. Muzika gali daryti poveikį žmogui. Taip pat svarbi muzikinė veikla, ir ji neįsivaizduojama ne tik be jos atlikėjų, bet ir be meno atstovų, kurie prisideda prie muzikinės veiklos organizavimo.

Darbo tyrimo problema. Norėta ištirti, kokius kultūrinės veiklos aspektus aptaria V. Jakubėnas? Ar išeivijoje buvo gausu kultūrinės srities atstovų? Ar išeivijoje buvo juntamas muzikinės veiklos efektyvumas?

Darbo tyrimo objektas. Išeivijos kultūrai skirti Vlado Jakubėno pasisakymai.

Darbo tikslas – išanalizuoti Vlado Jakubėno pasisakymus išeivijos kultūros klausimais. Idant pasiekti šį tikslą išsikeltini 4 uždaviniai.

- 1) Išryškinti Vlado Jakubėno pasisakymus muzikos klausimais.
- 2) Aptarti Vlado Jakubėno aprašytas išskirtinas išeivijos kultūrinės srities asmenybes.
- 3) Atskleisti Čikagos lietuvių operos svarbą.
- 4) Atskleisti išeivijos kultūrinę situaciją.

Darbo tyrimo metodai – Analizuojant turimą publikuotų šaltinių informaciją, naudotas analizės ir sintezės metodas bei aprašomasis metodas.

¹ I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laišakai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 5.

Vladas Jakubėnas rašė, jog gimtojo krašto netektį jautriai išgyveno išeivijos asmenys, jiems teko prisitaikyti prie naujojo krašto sąlygų. Sunku buvo prisitaikyti intelektualinių ir meninių specialybių profesionalams. „Menas šio krašto socialinėje ir politinėje piramidėje sudaro lyg priestatą, neįeinantį į organišką valstybinio gyvenimo struktūrą; privačiai remiamas jis pasiekia pirmaeilio lygio viršūnių, tačiau teikia nedaug paskatinimo atskiram menininkui, kurio kelias aukštyn yra sunkus.“² Reiškia, išeivijoje kultūrinės srities atstovams buvo ypatingai sudėtinga situacija. Nepaisant to, jie stengėsi prisitaikyti ir plėtojo savo kūrybinę veiklą.

V. Jakubėnas akcentavo, jog lietuvių tautai teko susidurti su rimtais išbandymais net ir kultūros srityje. Išeivijoje buvo gausu kultūros veikėjų, kurie galėjo prisidėti prie kultūros plėtojimosi. Tam buvo tinkamos sąlygos „Gausi emigracija, kurioje ypač daug kultūros veikėjų ir vadovų, gyvena „laisvomis“ sąlygomis ta prasme, kad niekas netrukdo kurti kultūrinės vertybes taip, kaip kiekvienam patinka, jei...yra laiko po sunkaus darbo pragyvenimui užsidirbti, jei yra kas knygas skaito, dainas dainuoja ir jei iš viso yra nuotaikos tam darbui, kuris galimas tik kaip „hobby“ – laisvalaikio užsiėmimas.“³ Ši citata paaiškina vyravusią situaciją, kad išeivijoje kultūros srities veikėjams nebuvo taikomi tam tikri apribojimai jų kūrybos plėtojimuisi. Nepaisant to, kultūros sritis jos veikėjams negalėjo būti pagrindiniu užsiėmimu. Pažymėtina, jog V. Jakubėnas darbą kultūros srityje, išeivijoje nelaikė labiau išskirtinu negu okupuotoje Lietuvoje. „Emigracijoje mes toli gražu ne viską padarome, ką galėtume, bet ir Lietuvoje ne viskas yra komunistiški himnai ir mitingai.“⁴ Reiškia, išeivijoje kultūros atstovai galėjo dėti ir daugiau pastangų, idant kultūrinė sritis labiau klestėtų. Autorius pabrėžė išeivijos kompozitorių kūrybos išsaugojimo būtinybę. Šiais reikalais siūlė rūpintis išeivijos organizacijoms. „Svarbu įsisąmoninti, kad reikia leisti ne vieną kitą populiarią dainelę galimam bizniui ir greitam naudojimui, bet reikia apsaugoti mūsų kultūrinės vertybes, kurios gali supūti kompozitorių portfeliuose ar, o ypač pavojinga supelyti įpėdinių rūsiuose ir spintose, kai mūsų muzikų nebebus gyvų.“⁵ Taigi, kultūrinių vertybių išsaugojimas iš ties svarbus aspektas.

V. Jakubėnas pabrėžė, jog Amerikos lietuvių gyvenime kultūrinė veikla nebuvo prieš politinę veiklą. „Amerikos lietuvių gyvenime, atrodo, ir anksčiau politinis ir organizacinis pradas buvo svarbesnis už kultūrinį; kultūros „pionieriai“ tremtiniai šiuo atveju prisitaikė prie lokalinių sąlygų jas gal net pralenkdami. Koncertų ir renginių turime daug, tačiau menas čia turi tik antraeilę

² STASYS BARAS OPERŲ ARIJOSE Naują ilgo grojimo plokštelę pasitinkant, *Draugas*, 1966. IV. 2, Vladas Jakubėnas Straipsniai ir recenzijos, 1994, p. 771.

³ I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laiškai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 124.

⁴ Ten pat, p. 124.

⁵ Ten pat, p. 126.

reikšmę.⁶ Autorius siūlė, kaip būtų galima gerinti padėtį. Pavyzdžiui, organizuojant literatūrinius vakarus, sukurti kuo įvairesnius bei rimtesnius lietuviškų kūrinių pasirodymus.⁷

Autorius akcentavo dainos svarbą tautiškumo išlaikymui. „O vis dėlto nenorėdami mirti kaip tauta, turime ieškoti kažko, kas mus saugotų, kas mus jungtų, kas būtų tikrai net svetimos kalbos, svetimos aplinkos jūrai mus supant. Vienas iš tokių veiksmų gal net galingiausias, yra mūsų daina.“⁸ Taigi, muzika buvo orientuota į tautiškumą. Dar vienas to paliudijimas. „Tipiška, kad čia gimę Amerikos lietuviai, kurie turėjo čia daug bendro su daina, geriau išlaikė ir tautinę dvasią.“⁹ Vienas svarbiausių renginių, pasižymintis dainų gausa – tai dainų šventės. JAV ir Kanados lietuviai organizavo dainų šventes. Pažymėtina, jog jų organizuojamoms dainų šventėms nebuvo taikomi jokie apribojimai. „Mūsų dainų šventė yra grynai mūsų lietuviškas reikalas, užkrautas ant mūsų pečių, pavargusių po kasdieninio sunkaus darbo. Tai yra mūsų tautinės vienybės ir kultūrinio pajėgumo išbandymas, kuris yra paliktas, kaip ir dera šioje laisvės šalyje, mūsų pačių atsakomybei.“¹⁰ Tam, kad minėtas kultūrinio pajėgumo išbandymas įvyktų sklandžiai, reikėjo atsakingai įvykdyti paruošiamuosius darbus.

Išskirtinis V. Jakubėno dėmesys tenka Čikagos lietuvių operai, o ypatingai jos pradžiai. Opera užima svarbią vietą muzikos arenoje. Čikagos operos pradžia yra siejama su „Rigoletto“ premjera 1957 m. Svarbu išsiaiškinti, kas paskatino Čikagos lietuvių operos atsiradimą, ir kodėl būtent „Rigoletto“ operos premjera tapo kertiniu akmeniu Čikagos lietuvių operos tolesnei raidai. Lietuvių išeivijos operos pradžiai reikėjo tinkamų sąlygų: vietos, artistų, dirigento, finansų, organizacinės administracijos. Čikaga tapo lietuvių išeivijos operos erdve. „Atrodo taip, kad tokiam operos pastatymui geriausia vieta yra „Amerikos lietuvių sostinė“ - Chicaga. Čia turime didžiausią visoje Amerikoje „senųjų ir „naujųjų“ lietuvių sambūrį.<...> Chicagoje pastoviai yra įsikūręs nemažas mūsų dainininkų skaičius, yra ir ryškių jėgų iš vietinių lietuvių. Pagaliau joje pastoviai gyvena ir dirigentas A. Kučiūnas, kuris gali apsiimti spektaklį paruošti ir padiriguoti.“¹¹ Taip pat svarbus asmuo, susijęs su operos premjera, buvo Vytautas Radžius. Vytautas Radžius vadovavo Vyrų choro valdybai, kuri tvarkė administracinius bei finansinius reikalus. Vyrų choras buvo pasirinktas ir įtrauktas į Čikagos lietuvių choro sudėtį. „Rigoletto“ operos pasirinkimas turėjo rimtą pagrindą

⁶ KUGELIAI, HAIBOLAI IR MUZIKOS MENAS, *Atspindžiai*, 1952, VI. 11, Vladas Jakubėnas Straipsniai ir recenzijos, 1994, p. 626.

⁷ Ten pat, p. 627.

⁸ Ten pat, p. 640

⁹Ten pat, p. 641

¹⁰Ten pat, 641.

¹¹ LIETUVIŠKOS OPEROS REIKALU, *Draugas*, 1950. V. 27, V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 652.

esamomis sąlygomis. Šioje operoje dainavo tik vyrų choras.¹² Vyrų choro indėlių rodo sėkminga operos pradžia, susijusi su „Rigoletto“ premjera. „Chicagos vyrų choras atliko stambų ir sėkmingą žygį. Mūsų visuomenė galėjo prisiminti kadaise taip mėgstamą Kauno operą, mūsų dainininkai profesionalai turėjo galimybę prisiminti senas laimingas dienas, o debiutantai ir mėgėjai – išbandyti savo jėgas. Pavykęs žygis padidina už tėvynės ribų gyvenančių tautiečių savigarbą ir suteikia pasiryžimo tolesniems sumanymams.“¹³ Ruošiantis statyti „Rigoletto“ premjerą, buvo išspręsti finansiniai nesklandumai. Operos premjerą finansiškai parėmė Antanas ir Marijona Rudžiai. „Negalima nepaminėti ir „Rigoletto“ pastatymo globėjų: inž. Antano ir Marijonos Rudžių. Šalia savo įmonės vedimo ir gausių kitokių pareigų, jiedu dar randa laiko remti ir globoti kone kiekvieną žymų lietuvių kultūrinį žygį.“¹⁴ Tai išties svarbus įnašas. Reikšminga autoriaus išsakyta nuomonė apie „Rigoletto“ premjerą: „pavyko geriau negu buvo galima laukti net ir žinant visas aukščiau išdėstytas palankias aplinkybes. Negalėjo būti kalbos apie „parodiją“, net vargu ar galima pritaikyti „mėgėjiškumo“ terminą. Spektaklis praėjo sklandžiau negu Kauno operos pradžioje; buvo stipresnis negu daugelis mažesniųjų Vokietijos miestų operų pastatymų. Nesklandumų, ritminių svyravimų jeigu ir buvo, tai ne daugiau negu vidutiniškai pasitaiko kiekviename operos teatre.“¹⁵ Taigi, operos „Rigoletto“ premjera buvo ypatingai sėkminga pradžia Čikagos lietuvių operai.

Pateiksiu dar vieną V. Jakubėno pasisakymą apie Čikagos lietuvių operą. Pažymėtina, jog praėjus dešimt metų nuo Čikagos lietuvių operos įkūrimo, reikėjo pastatyti išskirtinę operą. Opera „Gražina“ - toks buvo pasirinkimas. Autorius pabrėžia buvusią iškilmingą nuotaiką ir tai, jog opera sukūrė tautinės šventės atmosferą.¹⁶ Didelį dėmesį V. Jakubėnas skiria operos solistėms. Pažymėtina, jog operos premjeros buvo dvi, todėl Gražinos rolėje buvo L. Šukytė ir D. Stankaitytė. „L. Šukytės pavaizduotoje Gražinoje buvo tikrai gražių vokalinių momentų, lyrinėse vietose ji kai kur įtikino ir vaidybiškai, tačiau jos švelnus lyrinis sopranas, jos kiek trapi, rafinuota, kartais melancholiška, kartais žaisminga asmenybė kažkaip nerado sąlyčio su „geležinio pasiryžimo“ moters tipu, kuri karžygio šarvais apsirengusi veda karius į mirtiną mūšį.“¹⁷ Kitokia buvo D. Stankaitytės Gražinos rolė. „Danutė Stankaitytė gal irgi nebuvo ideali Gražina <...>, tačiau jos duotas vaidmuo bent neprieštaravo rolės uždaviniui, o kai kur net įtikino savo gyvenimišku paprastumu. Buvo tai energinga lietuvių

¹² TREMTIES LIETUVIŲ OPEROS TEMOMIS „Rigoletto“ pastatymo proga, *Aidai*, 1957, Nr. 5, V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 934.

¹³ Ten pat, p. 937.

¹⁴ Ten pat, p. 937.

¹⁵ Ten pat, p. 936.

¹⁶ „GRAŽINA“ Pirmoji originali lietuvių opera Chicagos scenoje, *Aidai*, 1967, Nr. 7, V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 1011.

¹⁷ Ten pat, p. 1015.

moteris, pasiryžusi tam tikram uždaviniui, o kai kur net įtikino savo menišku paprastumu.“¹⁸ Reiškia, jog Gražinos rolei pasirinktos solistės buvo ganėtinai skirtingų vokalų. Taigi, „Gražinos“ opera tapo Čikagos lietuvių operos veiklos simboliu bei tuo pačiu akcentavo Čikagos lietuvių operos svarbą. Taip pat tai, jog Čikagos lietuvių operos veikla buvo sėkmingai vystoma.

V. Jakubėnas svarstė muzikinės literatūros klausimą. Autorius akcentavo 6-tojo dešimtmečio išeivių kultūrinės veiklos efektyvumą ir išskyrė literatūros sritį. „Literatūrai telkiamas dėmesys, rašytojai skatinami rašyti; literatūros problemos aktualėja, atsiranda mecenatų premijoms ar leidiniams tiek iš mūsų organizacijų, tiek iš privačių asmenų.“¹⁹ Tai leidžia suprasti, jog išeivijoje literatūrai buvo skiriamas nemenkas dėmesys. Nepaisant to, V. Jakubėnas pabrėžė, jog nebuvo domimasi muzikine literatūra. „muzikinė literatūra pasilieka kaip ir užmiršta; ją maža kas domisi, jos problemos visuomenei nežinomos ir neaktualios. O juk muzikos literatūra ypač svarbi mažos tautos kultūrai išgarsinti: muzikos kalba gali būti kartu tautinė ir tarptautinė; jai vertinimų nereikia.“²⁰ Autorius ir bandė išsiaiškinti kodėl muzikinė literatūra nebuvo aktuali ir įvardino priežastis. „Gal viena iš priežasčių bus ta, jog mūsų visuomenė neįsisąmonina skirtumo tarp veikalo išpildymo ir jo išleidimo. Muzikos veikalas turi vieną ypatybę, jį griežtai skiriančią nuo knygos: natūralus jo propagavimo būdas yra jį atlikti koncerte, tik išimtiniais atvejais, išprususio muzikanto rankose jis gali būti skaitomas. <...> Taigi išgirdus kad ir pakartotinai lietuvišką muzikos veikalą iš koncerto estrados, jis dar nėra nei uždokumentuotas, nei įamžintas.“²¹ Autorius įvardina ir ekonominę priežastį. „Muzikinių veikalų, ypač skirtų solistams, parduodama mūsų sąlygomis tiek nedaug, kad spausdinimo išlaidos gali sugrįžti tik po ilgo laiko arba net ir... niekada.“²² Dar viena priežastis, kodėl nebuvo domimasi muzikine literatūra, galėjo būti ta, jog muzikai nebesudomino klausytojų. „Išpildomi tie patys dalykai, kurie baigia nusibosti. Išpildomi iš dažnai suplyšusių, pribraukytų nuorašų, kuriuos pianistui sunku išnarplioti ir kur vis gausėja klaidų.“²³ Autorius ne tik nurodė, kodėl muzikinė literatūra nebuvo aktuali, bet ir bandė atskleisti, kaip muzikinė literatūra turi būti pateikta. „Tiek mūsų naujoviškesnė vokalinė, tiek instrumentinė literatūra galėtų būti ne vien lietuviams. Bet... ji turi būti pateikta tvarkingų leidinių, o ne apiplyšusių rankraščių ir pribraukytų nuorašų forma.“²⁴ Taigi, V. Jakubėnas pasisakė už muzikinės literatūros išsaugojimą išeivijoje.

¹⁸ Ten pat, p. 1015.

¹⁹ NEUŽMIRŠKIME MUZIKINĖS LITERATŪROS, *Draugas*, 1955. VIII. 27, V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 675.

²⁰ Ten pat, p. 675.

²¹ Ten pat, p.675, 676.

²² Ten pat, p. 676.

²³ Ten pat, p. 676.

²⁴ Ten pat, p. 676.

Autorius skyrė nemenką dėmesį „Dainavos“ ansambliui, kuris savo veiklą turėjo tęsti išėivijoje. Šiam ansambliui svarbus tautiškumo aspektas, kuris buvo užfiksuotas jau pačiuose ansamblio įstatuose. Tai – lietuviškos muzikos palaikymas. Verta atskleisti „Dainavos“ veiklos gaires. „Dainavos“ veikla buvo vykdoma dviem frontais: stiprus ir balsingas choras, Stepo Sodeikos vadovaujamas, dainavo lietuvių liaudies dainas ir lietuvių kompozitorių kūrinis; šalia to, buvo statomi, Gasparui Veličkai režisuojant, mišrūs sceniški muzikiniai vaidinimai, kuriuose dalyvavo ir tautinių šokių grupė.²⁵ Ansamblis aktyviai dalyvavo lietuvių kultūrinėje veikloje. „Dainava“ dalyvavo įvairiuose minėjimuose bei tautinėse šventėse.²⁶

V. Jakubėnas aprašė gausų būrį išėivijos muzikos atstovų. Ypatingai didelio dėmesio sulaukė kompozitorius – dirigentas Darius Lapinskas. Jis buvo priskirtas prie moderniosios muzikos krypties atstovų. Autorius bandė paaiškinti D. Lapinsko kūrybos pobūdį. „D. Lapinsko girdėtų kūrinių kalba nėra visai vienodo stiliaus: jisai moka savo meną pagal reikalą ar pasirinktą uždavinį šiek tiek palenkti į vieną ar kitą dabar žinomą naująją kryptį. Lietuvių liaudies dainų cikle susitikome su moderniai išplėstu diatonišku ir tonaliniu stiliumi: fortepijono, mušamųjų ir styginių koncerte gerokai priartėja prie dvylikos tonų sistemos.“²⁷ Reiškia, D. Lapinsko kūryba buvo išskirtinė, jeigu jo kūryboje V. Jakubėnas įžvelgė stilių variacijas. Įprastai kūrėjų kūryboje vyrauja vienas stilius. D. Lapinskas dirigento rolėje: „Darius Lapinskas orkestrą vartoja itin taupiai, atskirus instrumentus veddamas solistiškai ir fragmentiškai. Tai būtų šiaip gera ypatybė, atitinkanti šių laikų madą. Tačiau ar ne per dogmatiškai šio dėsnio prisitaikoma? Kai kur, pavartojus kompaktiškesnį orkestro “tutti“, ar ne ryškiau iškiltų jo “šykštusis“ orkestravimo būdas? Visur vartojant tokią pat priemonę, ar negresia “spalvingo monotonizmo“ pavojus? Šiaip Dariaus Lapinsko orkestruotė rodo gerą orkestro spalvų pažinimą ir nuojautą.“²⁸ Ši citata leidžia suprasti, jog D. Lapinsko dirigavime priešingai negu kūryboje yra juntamas pastovumas. Nors, anot V. Jakubėno, reikėtų įvairovės. Vertėtų pateikti V. Jakubėno citatą, orientuotą į D. Lapinsko kūrybos programos pobūdį. „Darius Lapinskas yra neabejotinai apdovanotas kūrybine dovana; dabartinių modernių stilių sūkuryje jis, atrodo, žino, kur eina, ir jau dabar randa savitą kelią. Liaudies dainų cikle jis pademonstravo sugebėjimą sukurti kažką moderniškai, savitai lietuviško, net eiliniam muzikaliam lietuviui nesvetimo. Tatai, matyt, inspiravo reikalas ir pasistatytas uždavinys. Mūsų pareiga jam pateikti kuo daugiau tokių “tautiškų

²⁵I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laiškai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 137.

²⁶Ten pat, p. 140.

²⁷I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laiškai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 128, 129.

²⁸Ten pat, p. 130, 131.
Ten pat, 130.

uždavinių“, kuriuos kaip matėme, jis gali puikiai „išspręsti“. Ši citata leidžia suprasti, jog D. Lapinsko kūryboje buvo juntamas tautiškumo elementas, kuris lietuvių išeivijos kūryboje buvo ypatingai svarbus. Taip pat vėlgi pabrėžiamas D. Lapinsko modernios kūrybos pobūdis.

Išskirtinas D. Lapinsko bei dainininkės Aldonos Stempužienės bendradarbiavimas muzikinėje veikloje. Vertėtų trumpai pristatyti dainininkę. „Dainininkė A. Stempužienė yra gausiai ir visokeriopai pasirodžiusi mūsų visuomenėje: jos ryškiausia neabejotinai yra koncertinė – rečitalio sritis, linkstant į melancholiškus rafinuotus kūrinčius. Prie plusų priskaitytinas sugebėjimas spalvingai ir įdomiai pateikti lietuviškas dainas.“²⁹ Reiškia, išeivijoje jos gebėjimas kuo originaliau perteikti lietuviškas dainas buvo ypatingai vertingas. Ir tai neturėtų stebinti, juk klausytojai turėjo būti sudominti. Šiuo straipsniu autorius norėjo pabrėžti A. Stempužienės ir D. Lapinsko sukurtą muzikinio produkto – plokštelės svarbą. „Tačiau yra neginčytinas faktas: ši plokštelė sudaro mums garbę ne vien vokaliniu, bet ir muzikiniu atžvilgiu. Jos turinys jaukiai skambės eilinio muzikos mėgėjo namuose, jos muzikinis naujumas gali imponuoti ir nelietuvių muzikos žinovams. Pakliuvus į dabartinę Lietuvą, ši plokštelė bus naudinga pasiklausyti tenykščiams, dabar subrendusiems kompozitoriams, kuriems lietuviškas folkrolas yra privalomas, bet jo praktiškas vykdymas pradėjo rodyti sustingimo ir šablono žymių.“³⁰ Taigi, A. Stempužienės ir D. Lapinsko plokštelė, kaip ir sako jau pats V. Jakubėno straipsnio pavadinimas, buvo iš ties vertingas muzikinis įnašas į išeivijos kultūrinę erdvę.

Išskirtinio V. Jakubėno dėmesio sulaukė dainininkas Stasys Baranauskas. „Yra neginčytina teisybė, kad Chicagos lietuvių kolonijoje turime asmenį, apdovanotą balsu, kokių yra mažai pasaulyje; su tokiu balsu jo savininkui būtų natūrali vieta didžiausiose pasaulio operose, tarp pirmųjų šios rūšies meno atstovų.“³¹ Ši citata apibūdina S. Baranausko talentą. Taip pat akcentuoja dainininko išskirtinumą ir jo tinkamumą dainuoti pasaulinio lygio scenose. Nepaisant to, Stasys Baranauskas turi dirbti fabrike ir nesudaromos sąlygos jo talentui lavinti. „Ši šalis nėra palanki menininkams prasiveržti iš apačios; ypač dainininkų yra daug, o galimumų mažai. Prasiveržus į karjeros aukštybes, atsiveria platūs galimumai, tačiau norint iš viso stoti į konkurenciją reikia būti visapusiškai apsišarvavusiam.“³² Šia citata autorius skaitytojams aprašė išeivijoje vyravusią situaciją, kuri buvo ganėtinai sudėtinga. V. Jakubėnas savo straipsniu siekė atkreipti skaitytojų dėmesį į S.

²⁹ VERTINGAS MUZIKINIS ĮNAŠAS A. Stempužienės ir D. Lapinsko plokštelę pasitinkant, *Draugas*, 1965.X.9., V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 767.

³⁰ VERTINGAS MUZIKINIS ĮNAŠAS A. Stempužienės ir D. Lapinsko plokštelę pasitinkant, *Draugas*, 1965.X.9., V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 767, 768.

³¹ GELBĖTI LIETUVIŠKĄ TALENTĄ, St. Baranausko koncerto proga, *Draugas*, 1955. III. 26., V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, p. 673.

³² Ten pat, p. 674.

Baranauską, idant talentingam dainininkui būtų pagelbėta ir jam būtų sudarytos galimybės lavinti balsą. „Jei atsiranda Chicagoje iniciatyvos sudaryti energingai ir sėkmingai veikiančius komitetus mūsų žymių asmenų jubiliejams švęsti, tai gal atsiras panašaus užsimojimo sudaryti komitetą Stasio Baranasuko talentui gelbėti.“³³ Pateiksiu dar vieną V. Jakubėno pasisakymą, aiškinantį, jog S. Baranauskui reikia padėti. „Išsiuntus St. Baranauską bent porai metų į kokią žymią konservatoriją, geriausiai į užsienį, kad jis pakliūtų į visai kitą aplinkumą, įpareigojus jį eiti pilną kursą, o ne vien dainavimą, t. y. studijuoti ir teoriją, fortepijoną, klausos lavinimą ir t.t gaunant už visus dalykus užskaitas (kreditus), jis galėtų dirbti daug ir vaisingai.“³⁴ Taigi, V. Jakubėnas matė iš ties talentingą S. Baranausko asmenybę ir stengėsi atkreipti dėmesį, kad dainininko talentas būtų išsaugotas.

Ypatingai svarbūs bei aktualūs V. Jakubėno pasiūlymai, kurie buvo pateikti skaitytame pranešime 1967 m. išeivijos Kultūros kongrese. „1. Muzikinė veikla yra viena iš pačių svarbiausių lietuviybės išlaikymo priemonių, todėl turi būti ne vien muzikų, bet ir viso lietuviško veikimo rūpestis. 2. Lietuviška muzikinė veikla savo uždavinius ir meno, ir tautos atžvilgiu gali pilnai atlikti tik tokiu atveju, jei ji savo lygiu jaučiamai neatsiliks nuo mus supančios amerikiečių muzikos. 3. Kad mūsų muzika išeivijoje pasiliktų tautinė, tautinės dvasios šaltinis turėtų būti tėvynė ir joje tebegyvenęs tautos branduolys.“³⁵ Taigi, V. Jakubėnas muziką laikė svarbiausiu „ginklu“, kuris gali padėti išsaugoti lietuviybę. Žinoma, jog lietuviybės išlaikymui buvo svarbu, kad muzika būtų tautinė. Pažymėtina, jog lietuviškai muzikai turi būti skiriama daug dėmesio, kad ji galėtų prilygti amerikietiška muzikai, tai ypatingai sudėtingas V. Jakubėno pasiūlymas. „4. Chorų veikimas turi būti visos lietuvių visuomenės rūpestis. Dainų šventės turi būti rengiamos taip, kad jų ryšys su choriais ir jų aprūpinimu dainavimo medžiaga būtų nuolatinis ir nenutrūkstantis. Reikia plano chorvedžiams ruošti ir jais aprūpinti kolonijas, kuriuose chorai turėtų sąlygas veikti. 5. Reikėtų vienos stipresnės lietuviškų gaidų leidyklos; tas pareigas galėtų plačiau apimti LB kultūros fondas. 6. Neatidėliotinai reikalingas visuomeninis apiforminimas ir rūpinimasis Lietuvių muzikologijos archyvo.“³⁶ Galima sakyti, jog V. Jakubėnas išskyrė chorų bei dainų švenčių reikalingumo aspektą. Taip pat akcentavo lietuviškų natų leidyklos reikalingumą išeivijoje. „7. Pasireiškusių talentus reikėtų skatinti eiti profesionaliu keliu ir juos materialiai remti. 8. Susvyravus bet kurio plačiau pasireiškusios organizuoto vieneto egzistencijos pagrindams, turi įsikišti ir padėti išsilaikyti centrinės lietuvių gyvenimo institucijos. 9. Prie Lietuvių bendruomenės Centro valdybos ar jos padalinių turi būti

³³ Ten pat, p. 675.

³⁴ Ten pat, p. 674.

³⁵ I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laiškai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 40.

³⁶ Ten pat, p. 40, 41.

sudaryta meno taryba, kurioje būtų atstovaujama ir muzikos sritis.“³⁷ Galima teigti, jog autorius pasisakė už finansinės pagalbos suteikimą talentingiems išeivijos meno atstovams. Taip pat akcentavo kultūrinių institucijų reikalingumo aspektą.

³⁷ Ten pat, p. 41.

IŠVADOS

1. Vlado Jakubėno pasisakymai muzikos klausimais leidžia suprasti, jog išeivijoje muzika užėmė gana svarbią vietą, tai liudija organizuotų dainų švenčių, operų pavyzdžiai. Nepaisant to, Vladas Jakubėnas išvelgė problemas, su kuriomis buvo susidurta išeivijos muzikinėje veikloje. Tai nesidomėjimas muzikine literatūra, sudėtinga situacija muzikams lavintis, kadangi dažnu atveju muzika galėjo būti ne pagrindinis muziko užsiėmimas.
2. D. Lapinskas, A. Stempužienė, S. Baranauskas, L. Šukytė, D. Stankaitytė, A. Kučiūnas – muzikos srities profesionalai, kurie prisidėjo prie išeivijos muzikinio gyvenimo formavimo. Išskirtinos jų muzikos veiklos kryptys: kūryba, dirigavimas, dainavimas.
3. Čikagos lietuvių opera tapo reikšminga muzikine veikla išeivijoje, tai liudija talentingų operos solistų turėjimas, sėkminga Čikagos lietuvių operos pradžia skatino nenutraukti operų kūrimo ir jų pristatymų žiūrovams.
4. Išeivijoje kultūrinės srities atstovams nebuvo taikomi apribojimai, todėl jie nevaržomai galėjo plėtoti savo kūrybinę veiklą. Pažymėtina, jog jų kūrybinė veikla buvo susijusi su lietuvių išsaugojimu. Nepaisant to, Vladas Jakubėnas teigė, jog kultūrinės srities atstovai galėjo labiau stengtis, jog kultūrinė sritis labiau klestėtų. Taip pat skatino rūpintis kultūrinių vertybių išsaugojimu.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Periodinė spauda

1. V. Jakubėnas, LIETUVIŠKOS OPEROS REIKALU, *Draugas*, 1950. V. 27, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 652.
2. V. Jakubėnas, KUGELIAI, HAIBOLAI IR MUZIKOS MENAS, *Atspindžiai*, 1952, VI. 11, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 626, 627.
3. V. Jakubėnas, GELBĖTI LIETUVIŠKĄ TALENTĄ, St. Baranausko koncerto proga, *Draugas*, 1955. III. 26, V. Jakubėnas, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 673, 674.
4. V. Jakubėnas, NEUŽMIRŠKIME MUZIKINĖS LITERATŪROS, *Draugas*, 1955. VIII. 27, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 675, 676, 677.
5. V. Jakubėnas, TREMTIES LIETUVIŲ OPEROS TEMOMIS „Rigoletto“ pastatymo proga, *Aidai*, 1957, Nr. 5., Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 934, 936, 937.
6. V. Jakubėnas, VERTINGAS MUZIKINIS ĮNAŠAS A. Stempužienės ir D. Lapinsko plokštelę pasitinkant, *Draugas*, 1965.X.9., Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 767, 768.
7. V. Jakubėnas, STASYS BARAS OPERŲ ARIJOSE Naują ilgo grojimo plokštelę pasitinkant, *Draugas*, 1966, p. 771.
8. V. Jakubėnas, GRAŽINA“ Pirmoji originali lietuvių opera Chicagos scenoje, *Aidai*, 1967, Nr. 7, Straipsniai ir recenzijos, Vilnius, 1994, p. 1011, 1015.

Literatūra

1. I. Skomskienė, *Vladas Jakubėnas: Dokumentai, laiškai, straipsniai, atsiminimai, kūrybos . apžvalga*, Kaunas, 1999, p. 5, 40, 41, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 137, 140.